



RYNEK ZBÓŻ

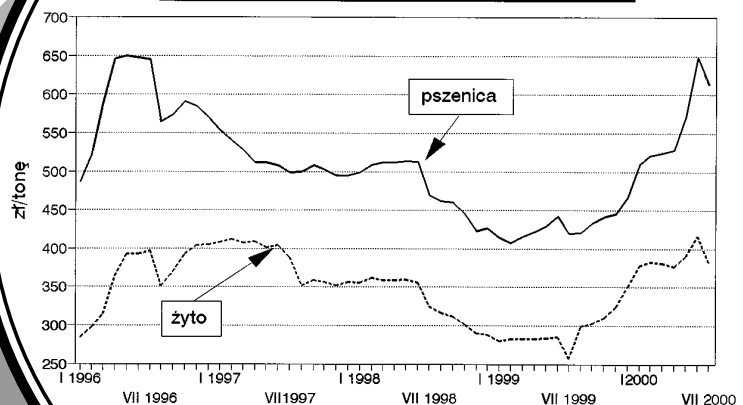
stan i perspektywy

ISSN 1231-3149

**RAPORTY
RYNKOWE**

PAŹDZIERNIK 2000

Ceny skupu zbóż w okresie
styczeń 1996 - lipiec 2000



Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Krajowe zasoby – *M. Kisiel*
- III. Krajowe zużycie – *M. Kisiel, R. Urban, W. Łopaciuk*
- IV. Perspektywy handlu zagranicznego zbożami – *M. Kisiel, W. Łopaciuk*
- V. Zapasy na koniec sezonu – *M. Kisiel*
- VI. Interwencja rynkowa – *B. Wysocka*
- VII. Ceny zbóż – *M. Kisiel*
- VIII. Aneks statystyczny

**Przy publikowaniu fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski, tel.: 827-36-64

AUTORZY:

dr Michał Kisiel

- Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 551

mgr inż. Wiesław Łopaciuk

- Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 719

prof. dr hab. Roman Urban

- Zakład Ekonomiki Przemysłu Spożywczego IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-25-85

mgr Barbara Wysocka

- Agencja Rynku Rolnego •
Tel.: (0 22) 623-11-76

Raport zatwierdziła w dniu 17.10.2000 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Materko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie w maju 2001 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukaza się:

1. Rynek rzepaku /18/ • listopad 2000,
2. Rynek mleka /19/ • listopad 2000,
3. Rynek owoców i warzyw /17/ • listopad 2000,
4. Rynek cukru /18/ • grudzień 2000,
5. Popyt na żywność /1/ • grudzień 2000,
6. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /12/ • grudzień 2000,
7. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /19/ • marzec 2001,
8. Rynek pasz /9/ • kwiecień 2001,
9. Rynek ziemiaka /19/ • kwiecień 2001,
10. Rynek drobiu i jaj /19/ • maj 2001,
11. Rynek mięsa /20/ • maj 2001,
12. Rynek zbóż /20/ • maj 2001,
13. Rynek ziemi rolniczej /4/ • czerwiec 2001.

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

Od grudnia 2000 roku rozpoczynamy systematyczne publikowanie raportu dotyczącego wyłącznie popytu na żywność. Raport zawierał będzie dokładną informację o dotychczasowych i przewidywanych kierunkach rozwoju popytu na podstawowe grupy produktów spożywczych. Autorzy zaprezentują w nim szczegółową analizę aktualnego poziomu i struktury konsumpcji żywności w Polsce oraz determinujących ją czynników i uwarunkowań o charakterze makro- i mikroekonomicznym.

Sezon 1999/00 na krajowym rynku zbożowym upłynął pod znakiem utrzymywania się przewagi popytu nad podażą, a równowaga rynkowa, mimo znacznego importu pszenicy i zbóż pastewnych, po raz pierwszy od trzech sezonów przywracana była na drodze wzrostu cen.

Po blisko 6% spadku w sezonie 1999/00 **zasoby zbóż ze źródeł krajowych** w sezonie 2000/01 szacowane są na 23.7-24.7 mln ton, co oznacza dalsze, tym razem 15.5-19%, ich zmniejszenie. Zapasy początkowe zbóż wyniosły ok. 2.3 mln ton, wobec 3.2 mln ton w sezonie 1999/00, tj. zostały zredukowane o 27.5%, natomiast tegoroczne zbiory pszenicy i zbóż pastewnych zmalały o 13.-17%.

Zbiory zbóż podstawowych z mieszkami wyniosły 20.5-21.5 mln ton a wraz z kukurydzą 21.4-22.4 mln ton (wobec 25,7 mln ton w r. 1999). Jest to poziom sprzed 6 lat. Tak głęboki spadek produkcji stanowił skumulowany efekt dotkliwej suszy, która wystąpiła w większości regionów kraju w kwietniu i maju 2000 oraz regresu w zużyciu środków plonotwórczych. Z powodu suszy najbardziej ucierpiały plantacje zbóż jarych, zwłaszcza zbyt późno zasianych oraz żyta uprawianego na najłagodniejszych glebach. Produkcja zbóż pastewnych (żyta, jęczmienia, owsa, mieszanek zbożowych, pszenżyta i kukurydzy) szacowana jest na około 13.2-13.9 mln ton, co w porównaniu z rokiem ubiegłym oznacza jej spadek o 16-20%. Spośród tych gatunków zbóż znaczący wzrost produkcji spowodowany wzrostem powierzchni zasiewów nastąpił jedynie w uprawie kukurydzy. Dzięki ponad 2% powiększeniu powierzchni uprawy i relatywnie mniejszej redukcji plonów, w mniejszym stopniu bo o 7-11% do 8.4-8.1 mln ton zmalała natomiast produkcja pszenicy. Spadkowi zbiorów zbóż w sezonie bieżącym towarzyszy zarazem pogorszenie się wartości użytkowej zebranego ziarna. Na jakości ziarna zaważyły bowiem nie tylko skutki suszy lecz również długotrwałe opady deszczu w lipcu, które uniemożliwiły terminowy zbiór dojrzałych zbóż, w tym zwłaszcza żyta i jęczmienia ozimego

Chłonność krajowego rynku zbóż, która na skutek ograniczenia produkcji zwierzęcej w sezonie w 1999/00 zmniejszyła się o ok. 1.5% do 27.9 mln ton, w sezonie 2000/01 ulegnie znacznie większemu ograniczeniu. Przewiduje się, że krajowe zużycie zbóż zostanie zredukowane o około 8% (o około 2 mln ton) i wyniesie 25.7 mln ton.

Paszowe zużycie zbóż, które w sezonie 1999/00 wyniosło około 17.5 mln ton (spadek o 2.5% w porównaniu z r. 1998/99), w bieżącym sezonie może się zmniejszyć o dalsze 11% do 15.7 mln ton, głównie z powodu pogłębienia się regresu w chowie trzody chlewnej i bydła.

Spożycie zbóż w sezonie 2000/01 najprawdopodobniej się obniży, jednak w minimalnym stopniu, a globalne praktycznie pozostanie na dotychczasowym poziomie. Wyniesie ono około 5.79 mln ton, stanowiących 21% krajowego zużycia. Niewielkim zmianom ulegnie również jego struktura.

Na rynku produktów pierwotnego przetwórstwa zbóż występują symptomy wzmocnienia się pozycji przemysłowych zakładów zwłaszcza na rynku mąki pszennej i makaronów oraz na rynku produktów przetwórstwa wtórnego. W I połowie r. 2000 nastąpiła poprawa osiągniętych przez nie wyników finansowych. Dzięki wzrostowi marż przemysł zbożowo-młynarski odzyskał zdolność osiągania zysków, przy czym wszystkie wskaźniki rentowności mają wartość dodatnią. Lepsze wyniki nie przyniosły jeszcze poprawy stanu finansowego branży, na co wskazuje m.in. brak bieżącej płynności finansowej i ogromne niedobory kapitału obrotowego. W perspektywie roku istnieją szanse na dalszą poprawę wyników i stanu finansowego przemysłu młynarskiego natomiast mniejsze w tym zakresie będą możliwości wtórnego przetwórstwa.

System interwencji na rynku zbóż w 2000 roku jest kontynuacją wprowadzonego rok wcześniej programu skupu zbóż z dopłatą ARR dla producentów. W porównaniu z r. 1999 rozszerzona została do 4 mln ton ilość

zbóż skupowanych przy podwyższonych cenach – z 450 do 480 zł za tonę pszenicy i z 320 do 330 zł za tonę żyta (ceny minimalne). Zwiększone zostały także o 10 zł za tonę pszenicy i 5 zł za tonę żyta dopłaty ARR dla producentów. Równocześnie do 250 tys. ton zredukowane zostaną zakupy interwencyjne za środki własne ARR. Prowadzone one będą w listopadzie i grudniu po cenach interwencyjnych bez udzielania dopłat bezpośrednich producentom. Stan zaawansowania realizacji programu skupu z dopłatą ARR na dzień 12 października br. wyniósł 70% (2.46 mln ton na planowane 3.3 mln ton) w skupie pszenicy oraz 25% (174 tys. ton na planowane 700 tys. ton) w skupie żyta

W sezonie 2000/01 **luka w pokryciu krajowego zapotrzebowania** na zboża produkcją może wynieść w granicach 3.3-4.3 mln ton a import zbóż, niezbędny dla utrzymania ich zapasów na minimalnym bezpiecznym poziomie, szacowany jest na 2.9-3.7 mln ton.

Podobnie jak w sezonie ubiegłym, również w bieżącym zmiany popytu i podaży na krajowym rynku zbożowym będą przebiegały w tym samym kierunku. Ich efekt cenowy może być jednak większy niż w sezonie 1999/00, z powodu głębszego spadku podaży ze źródeł krajowych¹ w relacji do popytu, niż to miało miejsce w sezonie 1999/00. Podaż ta może zmniejszyć się, w porównaniu z sezonem ubiegłym o 14,5-18% (o 4.2-5.2 mln ton), podczas gdy rozmiary krajowego zapotrzebowania na ich ziarno zostaną zredukowane o 8% (o około 2.2 mln ton). Nadwyżka podaży zbóż ze źródeł krajowych nad ich zużyciem wynosząca w sezonie 1999/00 ok. 1 mln ton, może się przekształcić w niedobór rzędu 1-2 mln ton.

W tak ukształtowanej sytuacji **zmiany cen rynkowych** w sezonie 2000/01 będą prawdopodobnie przebiegały według ubiegłorocznego scenariusza, tylko na wyższym poziomie. Liczyć się należy z tym, że po sezonowym spadku w III kwartale 2000 r. ceny zbóż będą stopniowo rosły

¹ Mierzona wielkością zbiorów i zapasów początkowych.

i znacznie wcześniej niż to miało miejsce w sezonie w poprzednim przekroczyć poziom wyznaczony przez cenę finalną uzyskiwaną przez rolników w październiku 2000 – 580 zł za tonę pszenicy i 410 zł za tonę żyta. Może to nastąpić już w I kwartale 2001 r., podczas gdy w sezonie 1999/00 doszło do tego w maju 2000 roku.

Stymulujący wpływ na dynamikę cen wywierać może zakrojony na szeroką skalę skup zbóż z dopłatą ARR. Ustalone ceny minimalne (480 zł za tonę pszenicy i 330 zł za tonę żyta) po których jest realizowany skup z dopłatą są znacząco niższe od cen rynkowych na przednówku, co wraz z atrakcyjnymi warunkami zaciągania

kredytów na ten cel tworzy silne bodźce skłaniające firmy działające w sferze przetwórstwa i obrotu zbożami do uczestnictwa w skupie. Po doświadczeniach sezonu 1999/00 w roku 2000 wrośnie znacząco udział skupowanych zbóż z myślą o ich odsprzedaży z zyskiem w terminie późniejszym, co będzie skutkować dodatkową presją w kierunku wzrostu cen rynkowych.

Oslabiająco na dynamikę wzrostu krajowych cen zbóż wpływać mogą decyzje rządowe dotyczące otwarcia bezcłowych kontyngentów na import pszenicy i zbóż paszowych, jednak siła ich oddziaływania zależy będzie od wielkości tych kontyngentów oraz

poziomu cen w obrotach międzynarodowych.

W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje fakt wyczerpania zapasów operacyjnych pozostających w dyspozycji ARR. Wyprzedaż tych zapasów w ciągu sezonu 1999/00 odegrała istotną rolę w hamowaniu dynamiki wzrostu rynkowych cen zbóż. Przy ustalonym dla ARR kontyngencie na import 400 tys. ton pszenicy i 100 tys. ton żyta możliwości jej oddziaływania na przebieg zmian cen rynkowych w bieżącym sezonie mogą być bardziej ograniczone niż to miało miejsce w sezonie poprzednim, chyba, że poza już otwartą kwotą zostanie otwarta nowa.

Tabela 1

Bilans zbóż ogółem* w latach 1995/96 - 1999/00 i prognoza 2000/01 (tys. ton)

Lata	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00 szacunek	2000/01		1999/00=100	
						wariant I	wariant II	wariant I	wariant II
Zapasy początkowe	1584	1857	4156	3544	3217	2327	2327	72,3	72,3
Areał uprawy	8532	8679	8857	8800	8653	8753	8753	101,2	101,2
Plony	3,03	2,91	2,86	3,08	2,97	2,56	2,44	86,1	82,2
Produkcja	25859	25245	25351	27101	25690	22385	21355	87,1	83,1
Import **	1945	3427	1463	1309	1346	2890	3650	214,7	271,2
Ogółem zasoby	29388	30529	30970	31954	30253	27603	27332	91,2	90,3
Zużycie krajowe:	27263	26149	27119	28179	27869	25716	25678	92,3	92,1
- spożycie	5815	5815	5810	5790	5791	5792	5792	100,0	100,0
- wysiew	1919	1990	1970	1947	1970	1970	1970	100,0	100,0
- zużycie przemysłowe	1083	822	895	1024	1193	1200	1201	100,6	100,7
- spasanie	17277	16062	16965	18034	17670	15650	15650	88,6	88,6
- straty i ubytki	1169	1460	1479	1384	1245	1104	1065	88,7	85,5
Eksport	268	224	307	560	57	26	16	45,6	28,1
Zapasy końcowe	1857	4156	3544	3215	2327	1861	1638	80,0	70,4
Zapas/zużycie (%)	6,7	15,8	12,9	11,2	8,3	7,2	6,4	x	x

*) łącznie z kukurydzą, ale bez gryki i prosa

Źródło: 1992/93-1998/99 wg GUS, 1999/00- 2000/01 szacunki i prognoza autorów

SUMMARY

Evident grain shortages on the domestic market were the main feature of the 1999/00 season. In spite of considerable imports supplies of wheat and coarse grains for the first time since three seasons the market restored the equilibrium point on the way of price increases.

Following a 6% increase in the 1999/00 season total grain supplies from domestic sources for the 2000/01 season are forecast between 23.7-24.7 mill tons, which means a further decrease by some 15.5-19.0%. Opening stocks totalled about 2,3 mill tons versus 3.2 mill tons in the season of 1999/00, which means a reduction by 27.5%. This year's wheat and coarse grain crop declined by about 13-17%.

The crops of basic types of grains including grain mixes totalled between 20.5 and 21.5 mill tons versus 25.7 mill tons in 1999. This is the level comparable to the crops recorded six years ago. Such a deep decline resulted from a sharp drought that in April and May 2000 hit the country as well as from a decrease in the use of inputs. The drought particularly affected spring crops that were sown late and rye that used to be grown on the poorest land. The production of coarse grains (rye, barley, oats, grain mixes, triticale and corn (maize)) is estimated to vary between 13.2 and 13.9 mill tons, i.e. 16-20% lower as compared to the last year. Only in case of corn (maize) increase in the area sown led to a substantial increase in crops. Thanks to a 2% increase in the area sown and less significant, in relative terms, reduction in yield, wheat crops declined in smaller extent – by 7-11% to 8.1-8.4 mill tons. Decline of grain crops this season is accompanied with deterioration of grain quality. The deterioration of grain quality resulted not only from the drought but also from a long rainfall period observed in July 2000 that delayed the harvest (particularly in case of rye and winter barley).

Due to decline in livestock production, domestic market capacity in the 1999/00 season shrunk by about 1.5% to 27.9 mill tons. In the season of 2000/01 it is expected to

contract at a significantly higher rate – by 8% or about 2 mill tons to approx. 25.7 mill tons.

Feed use of grain in the 1999/00 season declined by 2.5% in comparison to the 1998/99 season and totalled about 17.5 mill tons. Reflecting deepening regress in the production of hog and cattle feed use of grains in the current season may decline further by some 11% to 15.7 mill tons.

Per capita food use of grain in the 2000/01 season is likely to decline but at very slight rate and in terms of global disappearance virtually would remain unchanged from the last year. Consequently food use is projected to total 5.79 mill tons, which contributes 21% of total grain disappearance. The structure of food use will be subject to minor changes.

There are indicators of strengthening position of large-scale enterprises in the market of processed grain products, particularly in the markets of wheat flour and pasta and products of secondary grain processing. These enterprises showed an improvement in their financial results in the middle of this year. Reflecting increase of margins grain-milling industry restored capability for generating profits. All the profitability ratios show positive magnitude. However the rise in generated margins did not result in overall improvement of financial standing of the whole branch yet, which can be seen in lacking financial liquidity and serious shortages of working capital. There are prospects for further improvement of financial results and condition for milling industry in one-year time but the possibilities of secondary grain processing industry in this respect will be limited.

In the year 2000 the intervention system in the grain market is a continuation of a scheme implemented a year ago known as a grain procurement with a supplementary payment from ARR to the farmers. In comparison to the system of 1999 the scope of procurement was extended to 4 mill tons. Minimum procurement prices were increased from 450 to 480 PLN/t for wheat and from 320 to 330

PLN/t for rye. The supplementary payments were set higher by 10 PLN/t of wheat and by 5 PLN/t of rye. Accordingly direct purchases for the ARR stocks were reduced to 250 thousand tons. These purchases are to be conducted in November and December 2000 at the intervention prices without supplementary payments for the producers. The advancement of the procurement programme as of 12 of October was about 70% (2.36 of the planned 3.3 mill tons) in case of wheat and 25% in case of rye (174 of the planned 700 thousand tons).

The gap between domestic demand and current production may amount to some 3.3-4.3 mill tons. The volume of imports necessary to bridge the gap and to keep grain stock at a safe level is estimated between 2.9 and 3.7 mill tons.

Similarly to the previous season the changes in supply and demand will go in the same direction. However reflecting deeper decline in domestic supplies, their impact on prices is expected to be significantly stronger than in the 1999/00 season. Domestic grain supplies may shrink by 14.5-18.0% as compared to the previous season to some 4.2-5.2 mill tons while projected disappearance will be reduced by about 8% (2.2 mill tons). Therefore a surplus of about 1 mill tons observed in the 1999/00 season may change in a shortage of some 1-2 mill tons.

The changes of market prices in these circumstances will be similar to the pattern observed in the 1999/00 season but at a higher level. Following seasonal decline in the third quarter of the year 2000, grain prices are expected to increase. The prices can exceed the level set by final prices received by the producers in October (580 PLN/t of wheat and 410 PLN/t of rye) much earlier than previously – in the first quarter of the year 2001 versus May 2000 in case of the 1999/00 season.

Wide scope of intervention procurement with supplementary payments of ARR may stimulate the dynamics of grain prices. Minimum prices (480 PLN/t of wheat and 330 PLN/t of rye), at which grain is bought-in wi-

thin the framework of intervention procurement with supplementary payment, are substantially lower than market prices at the break of the season. This combined with attractive interest rates for the credits granted for such procurement creates strong incentives for participation in the scheme for the grain processors and traders. Bearing in mind the experiences gained in the 1999/00 season the share of grain bought-in for a speculative purpose (sales at higher prices later on) is expected to ri-

se, which finally will additionally push grain prices up.

On the other hand the government decisions concerning duty free import quotas for wheat and coarse grains will hamper the dynamics of grain prices. The scope of impact of these regulations will depend on the size of approved quotas and also on the level of grain prices on international markets.

In these circumstances particular attention shall be focused on scarci-

ty of ARR operational stocks. The sales of these stocks played a key role while hampering the dynamics of grain prices in the market in the 1999/00 season. Taking into account the size of import quota set for ARR at the level of 400 thousand tons of wheat and 100 thousand tons of rye, the ability of ARR to influence the grain price developments during the current season is likely to be more restricted than in 1999/00 season, unless a new duty free quota is approved.

Table 1

Total grain balance sheet for the period of 1995/96-1999/2000 and forecast for 2000/2001 ('000 t)

Seasons	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00 preliminary	2000/01		1999/00=100	
						wariant I	wariant II	wariant I	wariant II
Opening stocks	1584	1857	4156	3544	3217	2327	2327	72,3	72,3
Area sown	8532	8679	8857	8800	8653	8753	8753	101,2	101,2
Yield	3,03	2,91	2,86	3,08	2,97	2,56	2,44	86,1	82,2
Crops	25859	25245	25351	27101	25690	22385	21355	87,1	83,1
Imports	1945	3427	1463	1309	1346	2890	3650	214,7	271,2
Total supply	29388	30529	30970	31954	30253	27603	27332	91,2	90,3
Domestic use	27263	26149	27119	28179	27869	25716	25678	92,3	92,1
- food	5815	5815	5810	5790	5791	5792	5792	100,0	100,0
- seeds	1919	1990	1970	1947	1970	1970	1970	100,0	100,0
- industrial uses	1083	822	895	1024	1193	1200	1201	100,6	100,7
- feed	17277	16062	16965	18034	17670	15650	15650	88,6	88,6
- wastes and losses	1169	1460	1479	1384	1245	1104	1065	88,7	85,5
Exports	268	224	307	560	57	26	16	45,6	28,1
Carryover stocks	1857	4156	3544	3215	2327	1861	1638	80,0	70,4
Stocks/use ratio (%)	6,7	15,8	12,9	11,2	8,3	7,2	6,4	x	x

*) including maize (corn) but excluding buckwheat and millet

Source: 1992/93-1998/99 - CSO, 1999/00- 2000/01 authors' estimations and forecast